

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr. K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hockstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; Dr. J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr. J. Thijs, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36090.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Prins Hendrik. — Hoofdartikel: Het rijk van de stilte. IV. — Uit de Schrift: Hoe Jerusalems muren herbouwd werden (Neh. 2:18b). — Kerkelijk Leven: Is de N. S. B. Christelijk? IX. Nog eens: De Dresselhuys over „zekere zijde”. Calvinistenbond-puzzel. De N. S. B., wel en niet debatterende. Assistentie en Kampen. — Vragen van Geestelijk en Zedelijk Leven. — Pop. Wet. Schetsen: De Spurgeon-Herdenking. VII. (Slot.) — Ziellunde: Voorloopte samenvatting. — Uit de Historie: Curaçao. — Uit de Buitenl. Kerken: Amerikaansche Synodale Kiekie, I. — Perschoon. — Kerkenieuws.

PRINS HENDRIK. †

Nog rouwt ons volk over het verscheiden van de Koningin-Moeder, nu God plotseling Prins Hendrik wegnam.

Ons Koninklijk Huis is andermaal in rouw. Ons volk gevoelt mede de smart, die Hare Majesteit onze Koningin en Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana heeft getroffen.

En ook het volk zelf, dat wist welk een gave in onzen Prins ons was geschonken, gevoelt rouw in het hart.

Veel heeft de Prins gedaan in het openbaar, voor allerlei tak van publiek leven; méér heeft hij gedaan in stilte. Barmhartigheid oefenen was zijn vreugde. Meeleven met wat leed en in nood was, kwam hem uit het hart. Als mensch was hij bij allen die hem kenden zeer geliefd.

Nu is hij heengegaan. Ook ons blad betuigt gaarne aan onze Vorstin en onze Prinses hartelijke deelneming.

Redactie.

HOOFDARTIKEL

Het rijk van de stilte.

IV.

B. Principiële gedeelte.

Begeven wij ons, na onzen algemeenen verkenningstocht, thans tot de Schrift, dan blijkt het, hoezeer wij ons totnogtoe bewogen in een gebied, dat slechts de nabootsing is van het ware rijk der stilte, en hoe dit ware-stilte-rijk hier pas voor ons open gaat.

Wel is waar zoudt ge dit bij den eersten indruk niet meenen. Wat ieder, die met den bijbel kennis maakt, opvallen moet, is veel meer het feit, dat daarin de allesbeheerschende plaats aan het woord wordt ingeruimd. De God van den bijbel wordt ons haast op iedere bladzijde voorgesteld als een stem te hebben en te spreken. Zou Hij, die het oor geplant heeft, niet hooren en zou Hij, die de stem geformeerd heeft, niet kunnen spreken? Hij kan zoowel smeeken als dreigen. Hij kan bevelen en vonnissen. Zijn stem kan niet alleen loeien als de stormwind en rollen als de donder, maar ook fluisteren en streelen als die van een troostende moeder. Even diep en vol als Gods hart is, even rijk gevarieerd is ook het woord, dat uit Zijn binnenste opgeweld en tot ons afgevloeid is. Van al Zijn heilshemelenissen met de wereld blijft de beknopte samenvatting nog altijd gegeven in den aanhef van den brief aan de Hebreërs: „Bij vele gelegenheden en op vele wijzen sprak God eens tot de vaders door de profeten, in dit laatste der dagen sprak Hij tot ons door den Zoon” (vertaling Grosheide).

De edelste benaming, waaronder op Zijn beurt deze Zoon ons wordt voorgesteld, is wel deze, dat Hij het Woord heet (Joh. 1:1). En de God die van Vader en Zoon uitgaat en woont in het hart der gemeente, wordt niet het heilige gevoel of de gewijde stemming, niet de zalige onbewustheid of de intieme stilte, maar pertinent de Heilige Geest genoemd; een benaming, waarin weer sterk de idee van redelijkheid en verstand, van gedachte en woord op den voorgrond treedt.

En de hoogste daad van ieder, die deze open-

baring Gods gehoord en in zich opgenomen heeft, bestaat hierin, dat hij van zijn kant hierop op bewuste en redelijke wijze, willens en wetens, oftewel sprekend antwoordt: ik heb geloofd, en dan niet: dus zwijg ik voortaan; maar: daarom spreek ik nu ook. Het bijbelsche christendom is de spreek-godsdienst, een boek-godsdienst, de woord-religie; de godsdienst, waarin het woord de alpha en de omega, het één-en-ál is.

Hoezeer dit, wanneer wij het gebied van de Schrift betreden, onze eerste indruk is, bij nauwkeuriger waarneming blijkt ons toch, dat ook hier momenten van diepe stilte en een betekenisvol zwijgen vallen. Zij vallen er zelfs meer dan vaak gedacht wordt. In zooverre allerlei mystische en pantheïstische stroomingen van onzen tijd ons vermanen, om ook aan dit veronachtzaamde terrein wat meer aandacht te schenken, willen wij deze terechtwijzing ter harte nemen. Mits wij nu maar niet hun ideeën overnemen en daarmee het bijbelsche christendom vervalschen gaan.

Want vooreerst lijdt het geen twijfel, dat in den bijbel — zooals boven reeds werd herinnerd — niet het zwijgen, maar het spreken, niet de stilte, maar het woord, zoowel het hoogste van Gods openbaring aan ons als van onze vereering jegens Hem vormt.

Dienovereenkomstig gaat in de Schrift nooit het zwijgen, maar het spreken, niet de stilte, maar het woord voorop. Een irrationeële stilte als die van Otto heerscht hier nimmer. Niet, alsof in den bijbel geen wonderen en mysteriën voorkomen. De Schrift is integendeel vol verborgenheden. Maar deze verborgenheden vormen geen compositie van twee elkaar tegenstrijdige elementen. Zij zijn wel boven-redelijk, maar niet tegen-redelijk. Bovendien liggen zij niet achter de woorden en vóór het spreken Gods; en beroeren zij ook ons niet allereerst in een zieleprovincie, die onder ons bewuste leven zou liggen. Maar de bijbelsche mysteriën liggen door het woord en de heele openbaring heengeweven. Wat God al sprekend van zich bekend maakt — dát is het mysterie. Elke sluier, die Hij van zich vallen laat, brengt meer licht; en dit meerdere licht is juist de diepere verborgenheid. Wanneer het Woord zich volledig openbaart aan ons en vleesch wordt, dan is het mysterie het grootst.¹⁾

De Schrift weet ook niets van de mystische stilte. Ik zou niet één plaats kunnen aanwijzen, waar God door niets dan de onhoorbare stilte Zijn openbaring schenkt, of in een absoluut stilzijn de gemeenschap tusschen Hem en ons gevierd wordt en onze religie haar toppunt bereiken zou.

Dat is al dadelijk niet het geval in Genesis 3. Als de Heere den gevallen mensch voor het eerst zoekt, ontwaart Adam eerst het geruisch van Gods voetstappen en diens nadering in het suizen van de boomen: het is dus niet absoluut stil. En dit woordloze gedruisch is bovendien nog veel meer de voorbereiding tot de openbaring dan deze zelve. Want achter en met dit geruisch komt terstond het geluid van Gods sprekende stem mede; en juist wanneer God spreekt, begint de openbaring van Zijn genade eerst recht.

Niet anders staat het in de geschiedenis van Elia bij den Horeb. De populaire opvatting heeft er wel van gemaakt, dat de stormwind en de aardbeving en het vuur dienden, om den geweldigen afstand tusschen God en Elia te laten gevoelen, en dat door de daarop volgende stilte de afstand werd ingekrompen en de toenadering en vereening kwam. Maar in werkelijkheid staan de zaken toch anders. Ook de stilte moest en zelfs nog meer dan de haar voorafgegane huiveringwekkende natuurverschijnselen doen beseffen, hoe allergeweldigst die God toch is, die hier aan Elia zal verschijnen. Hij is nog veel majestueuzer, dan door aardbeving of vuur, door wind of zelfs de indrukwekkende stilte kan uitgedrukt worden. Hij gaat deze allen ver te boven.²⁾

1) Breder werd dit uitgewerkt in mijn referaat: Openbaring en Mysterie, 17 v.v., en vooral 33—34.

2) Dr. J. Ridderbos, De Godsverklaring der profeten, 20.

En de eigenlijke openbaring heeft ook hier plaats, niet zoozeer in de stilte, maar veel meer als de Heere haar breekt met Zijn woord en tot Zijn misnoedigen profeet weer spreken gaat.

Omdat God Zijn openbaring altijd door middel van woorden en daden geeft, treedt in de Schrift nooit een innerlijke stilte in, of die stilte waarin wij ons binnenste geheel ontleiden en alle krachten en werkingen van onze ziel actieloos maken zouden. De bijbel kent alleen de uiterlijke stilte, of die stilte, die óf voelbaar maakt dat de openbaring wordt onderbroken, óf ons in staat stelt om des te scherper waar te nemen, wat God zooveel heeft geopenbaard.

Dienovereenkomstig draagt de uiterlijke stilte een tweeledig karakter. Zij kan allereerst negatief van aard zijn. Dan is zij die stilte, waarvan wij in de ascetische stilte van sommige kloosterorden de caricatuur gezien hebben. Dan heeft er een opzettelijke onthouding van spreken plaats, maar een onthouding, niet om het kwaad van de tong te vermijden, doch tot gansch andere doeleinden.

Christus heeft het woord meermalen terughouden om te sparen en te ontdekken. Een bekend voorbeeld hiervan vindt ge in de geschiedenis van Johannes VIII. De Farizeëen hebben daar de overspelige vrouw bij Jezus gebracht. Maar als zij hun aanklacht ingediend hebben, bukt Hij neder en schrijft met Zijn vinger in de aarde. Er is reeds heel wat naar gegist, wat Christus toen toch wel geschreven mag hebben.

Maar al dit gissen was natuurlijk zinloos en bleef daarom ook zonder resultaat. Want als het er om ging, wat Jezus toen op den grond gezet heeft, zou dit ons zeker meegedeeld zijn. Maar juist het feit, dat Hij van het woordgebruik afziet, is thans het belangrijke. Hij geeft op de aanklacht van de Farizeëen niet terstond antwoord. Hoewel Hij er overvloedig reden toe heeft, vat Hij toch geen vuur en vlam op hun boze woorden. Hij laat het eerst stil worden. Hij schept dus een gelegenheid, dat zij tot zichzelf kunnen komen en het geweten zijn stem weer kan laten hooren. Zelfs is Hij zoo lankmoedig, dat Hij Zijn aangezicht afwendt en wat figuurtjes op den grond gaat zitten tekenen. Hij doet, alsof de vraag niet eens tot Hem doorgedrongen is. Op de voor hen meest eervolle wijze kunnen zij, zonder het opzettelijk te herroepen, het geval te niet doen en zelf ongemerkt verdwijnen. De Rabbi heeft immers hun vraag niet eens gehoord!

Christus heeft zich voorts soms van spreken onthouden, om tot beschaming te brengen of om gelegenheid te bieden, den ernst te toonen van wat aan Hem werd gevraagd. Zoo antwoordde de Heiland eerst niet op het verzoek van de Syro-Fenicische vrouw om haar dochter te genezen, en zoo zag Hij, zich omkeerend, in alle stilte Petrus aan.

Christus heeft Zich opzettelijk ook van spreken onthouden, om Zijn zelfverloochening en Zijn volmaakte bereidwilligheid tot het offeren van Zichzelf te toonen. Dit is onder meer de ontzaglijke betekenis van het zwijgen van Jezus voor Herodes. Op al wat Herodes Hem vraagt, antwoordt Hij met niet één woord. Niet omdat Hij Herodes geen woord meer waardig keurt. Maar omdat Hij het tekenen niet doen wil dat Herodes begeert, en dit tekenen hierom weigert, omdat Hij hiermee kans zou loopen, weer vrij te komen. Hij gaat op al wat Herodes biedt en looft niet in, omdat het nu Zijne ure is en Hij heden nog aan het kruis komen wil.³⁾

Deze negatieve stilte draagt al verder vaak een pijnlijk en benauwend karakter. Het is een kwaad teken, wanneer er vroeger wel uitwisseling van gedachten en woorden plaats had en dit nu niet meer geschiedt. Dan maakt het zwijgen benauwend voelbaar, dat de vroegere vriendschaps-

3) Dr. K. Schilder, Christus in Zijn lijden, II 381.

verhouding gestoord is, de verbondsrelatie gebroken ligt en inplaats daarvan verwijdering en vervreemding, zoo niet vijandschap ingetreden zijn. God is dan vertoerd op den mensch. Hij wil niet meer met ons te doen hebben. „Als Hij stilt, wie zal dan beroeren? Als Hij het aangezicht verbergt, wie zal dan Hem aanschouwen?” (Job 34:29).

Het is deze angst, waaruit de diepste klachten van psalmisten en profeten zijn geboren, en waarin ook zij niet meer tot God durven spreken. „O God, houd u niet stil, zwijg niet en rust niet, o God!” (Psalm 83:1). „Toen ik zweeg, verteerden mijn beenderen, in mijn brullen den ganschen dag” (Psalm 32:3).

Het is, om het diepste te noemen, de ontzetting van het vierde kruiswoord: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten, ver van mijn hulp, van de woorden mijns brullens? Mijn God, ik roep des daags en Gij antwoordt niet, des nachts, en ik kan niet zwijgen” (Psalm 22:2, 3).

Deze uiterlijke stilte kan behalve een negatief ook een positief karakter dragen. Zij is dan het zwijgen, dat onmiddellijk na het woord intreedt. En omdat deze stilte als een begeleidend moment bij het gesproken woord bijkomt, is ze nooit vaag of ongrijpbaar. Zij is niet dood, maar tintelt van leven. Zij is nog gevuld met allerlei stemmen en geluiden. Deze positieve stilte is altijd geladen. Zij is vol van het woord, en speciaal van dat woord, dat het laatst gesproken is. Zij treedt in den regel in, om aan het gesproken woord gelegenheid te verschaffen, zijn volle kracht en werking te doen.

Doch omdat het woord zelf zoo eindeloos verscheiden is, is ook deze positieve stilte rijk gevarieerd.

Er is allereerst een stilte als van den landman, die het zaad gestrooid heeft en nu vol ingehouden verwachting uitzielt, of de begeerde oogst uit zijn zaaisel nog niet begint te ontkiemen. Zoo is Jezus voor den tweeden keer stil geweest in de geschiedenis met de overspelige. Eerst bukt Hij en schrijft Hij met den vinger in de aarde, als Hij nog niets gezegd heeft. Dat is de negatieve stilte, om te sparen en gelegenheid te geven, tot inkeer te komen. Maar als Hij het voor de tweede maal doet, heeft Hij wel gesproken. Dan heeft Hij gezegd: Wie van u zonder zonden is, werpe het eerst den steen op haar. Dan heeft Hij een zaad uitgestrooid en wacht Hij, of dit zaad wortel schieten zal en of de Farizeeën van hun boezen opzet aflaten en het geheele geval nog terugtrekken zullen.

Deze stilte kan een nog sterker accent krijgen. Zij kan niet slechts een hopen, maar ook een majestueus karakter dragen. Zij kan aan het woord verhoogden nadruk bijzetten en laten gevoelen, dat het absoluut blijft bij wat eenmaal gesproken is. Zoo heeft Christus gezwezen, zoowel voor Kajafas als Pilatus. Bij Kajafas hebben Zijn beschuldigers de vroeger gedane uitspraak over tempel-afbraak en tempel-opbouw in het geding gebracht. En Jezus zwijgt daarop, omdat Hij die spreuk, hoe verminkt zij haar ook overleveren, staan laat, en er niet over denkt, er iets van te herroepen. En bij Pilatus heeft Hij zelf een woord gesproken: de waarheid vormt een koninkrijk, en in dat koninkrijk is Hij de koning. Doch als de stadhouder hierover nog meer wil hooren, spreekt Christus niet één woord verder. Wat Hij gezegd heeft, is voldoende. Het woord is nu aan de waarheid, waaraan Hij zoo even getuigenis gaf.⁴⁾

De stilte kan voorts vervuld zijn van verslagenheid en ontzetting: „Stom werd ik; ik doe mijn mond niet open, want Gij, Gij hebt het gedaan!” (Psalm 39:10). „Van den hemel deedt Gij het vonnis hooren: de aarde vreesde en was stil” (Psalm 76:9). Zoo werd zelfs in den hemel een half uur gezwezen, toen bij de ontsluiting bekend werd, wat het zevende zegel inhield. De hemelbewoners konden er niet over uit, dat zulke ontzettende dingen geschieden zouden. (Openb. 8:1).

Maar gij kunt ook stil zijn van overgave en kinderlijk vertrouwen. „Ja, naar God is mijn ziel stil, van Hem is mijn redding” (Psalm 62:1). „Ik heb immers mijn ziel tot rust en stilte gebracht. Als een gespeend kind bij zijn moeder, zoo rust gespeend mijn ziel bij mij.” (Psalm 131:2). Zoo moest ook Israël stil zijn bij de Schelfzee. Terwijl de Egyptenaren op hen aandrongen, moesten zij zich stilhouden en deze stilte was de daad van hun vertrouwen, dat de Heere voor hen strijden zou. (Exodus 14:14).

Gij kunt ook stil zijn van bewondering en aanbidding. „De lofzang is, o God, in stilte tot U in Sion. Aan u zal de gelofte betaald worden.” (Psalm 65:2).⁵⁾

Gij kunt het ook zijn van verrukking en opgetogenheid, zoodat gij geen woorden hebt om aan uw aandoeningen uitdrukking te geven. De Schrift gaat hierin zoo ver, dat zij ons eenmaal zelfs God voorstelt als een bruidegom, die verrukt is over zijn bruid en die nu eens over haar juicht met jubel en dan weer in stille verrukking

haar bekoorlijkheid bewondert. Hij zal over u zwijgen in — of liever: uit liefde, uit pure emotie. (Zef. 3:17).⁶⁾

En om maar niet meer te noemen: gij kunt vooral ook stil zijn uit eerbied en diep ontzag — „Has”, „St” — met dit haast gurnischlooze gelispel trachten profeten als Zefanja (hoofdst. 1:7) en Habakuk (hoofdst. 2:20) stilte aan te brengen onder de joelige menigte. „Has, St! Stil toch, want de Heere is in Zijn heiligdom thans.”⁷⁾

De stilte heeft dus vele geluiden; haast even veel als de gesproken taal, die haar vooraf ging. Zij is een landschap met allerlei tinten en kleuren. Mits ge het maar niet werkelijk, zooals de Quakers, bedoelt, doch symbolisch verstaat, dan mag uitgesproken, dat de stilte een heele scala van kleuren doorloopt. Zij kan zwart zijn van droefheid en ernst; en wit van heiligheid en eerbied. Ze kan heilrood wezen, als zij geladen is met verontwaardiging en toorn; en geel, als ze vervuld is met afgunst en nijd. Ze kan groen zien als ze tintelt van heimwee en verlangen, en blauw als de trouw der liefde in haar hoogtij viert. Als ge haar maar niet losmaakt van het spreken, kunt ge aan haar ongeveer al de klanken en kleuren toekennen als aan het woord zelf.

E. D. KRAAN.

6) Dr P. C. Snijman, De profetie van Zefanja, diss. V. U. 1913, 201—202.

7) Idem, t. a. p. 64; Dr D. J. van Katwijk, De profetie van Habakuk, diss. V. U. 1912, 138—139.

UIT DE SCHRIFT

Hoe Jeruzalems muren herbouwd werden.

Toen zeiden zij: Laat ons opstaan, dat wij bouwen, en zij sterkten hunne handen ten goede. Nehemia 2:18b.

Van het geloof van Nehemia, den man die den Heere vreesde en zijn volk liefhad, ging een bezielende kracht uit, zoodat het hart des volks was om te werken. De heilige vonk sloeg uit de ziel van Nehemia over tot zeer velen. Deze bouw vormde heel een kring van bouwlieden rondom zich. Het volk geloofde zijn woord, was er van overtuigd, dat hij al wat hij deed, ondernam „om der vrees Gods wil”. Dat was het geheim van zijn ijver en onbaatzuchtigheid.

Dat de Heere ook onder ons steeds meerderen tot werken en bouwen aangorden mocht. Onze tijd heeft dringend behoefte aan mannen, bij wie het willen en het doen zijn vereenigd. Ook wij zien aan alle zijden rondom ons vele puinhoopen. Ruinen door on- en bijgeloof veroorzaakt. Het getal der huisgezinnen zonder God en zonder Bijbel stijgt onrustbarend. Het cijfer der godsdienstloozen wordt al grooter. Sloopen en vernielen is het heilloos ideaal van zeer velen.

In scherp contrast met dezen zijn zij, die met ledige handen in vadsige rust bij het gruis en puin neerzitten. Door valsche vroomheid berusten zij in de oordeelen Gods over land en volk. Zij minachten uit de hoogte allen arbeid der reformatie en evangelisatie. Dat is volgens hen louter menschenwerk.

Daar zijn er echter ook, die bouwen, druk bouwen zelfs. Maar zij doen het op eigen hand en naar eigen trant, inplaats van naar het heilig bestek, ons in het Woord des Heeren geopenbaard. De rechte bouwers aan Jeruzalems muren zijn alléén zij, die hun arbeid in afhankelijkheid van den Heere en in gehoorzaamheid aan Zijn ordinantiën verrichten.

Is het hart daartoe door den Geest des Heeren bewerkt, dan zal men blijmoedig, vol toewijding zijn deel van het groote werk aanvaarden.

Dan zal men het ééne niet te zwaar, het andere niet te gering achten. Inplaats van te critiseren en te bedillen, zal men bereidwillig ter hand nemen, wat de Heere ons tot taak heeft gesteld. De één heeft het puin weg te ruimen, de ander steenen en hout aan te brengen, een derde de fundamentlaag te bevestigen, een vierde een stelling te doen verrijen; doch elk voelt zich bij wat hij doet een dienstknecht Gods en arbeidt om 's Heeren wil en in Godes vrees.

Zoo was het bij Nehemia's bouwlieden.

De verwoesting, die over Jeruzalem was gekomen, werd door tweerlei actie gekeerd.

Eerst een geestelijke: de wederoprichting van het Heiligdom; daarna een staatkundige en maatschappelijke: het bouwen van Jeruzalems muren. Stad en tempel vormen één geheel. De herbouwing van den tempel leidt tot herbouwing der stad. In deze maatschappelijke en staatkundige handelingen wordt een leidend beginsel openbaar, dat door den tempel werd aangegeven. Want men begon den bouw der muren bij de Schaapspoort. Deze was het dichtst bij den tempel. En men eindigde het werk ook bij de Schaapspoort. Het eindpunt viel dus samen met het punt van uitgang. De tempel wees lijn en richting aan voor den bouw der muren, riep de saambindende organisatie daarbij in het leven.

Bij de twee factoren, door stad en tempel vertegenwoordigd, komt nog een derde. Telkens lezen wij, in hoofdstuk 3, dat de bouwers hun arbeid deden „tegenover hun huis”. Eénmaal wordt zelfs gesproken van „tegenover zijn kamer”, vs. 30. Waarschijnlijk bewoonde deze man slechts een kamer in een huis. Ieder deed, wat het meest onder zijn bereik lag. Zoo ging de bouw voort van huis tot huis. Het welzijn der Kerk en de bloei van den Staat beginnen in de huisgezinnen. Wie wél in de breedere kringen van Kerk en Staat arbeidt, maar zijn eigen huisgezin verwaarloost, mist het rechte uitgangspunt. Hij heeft geen vasten bodem onder de voeten. Gelijk de bekeerling haar zetel heeft in het hart, zoo moet alle reformatie haar uitgangspunt hebben in het huisgezin. Dat dit toch met ernst verstaan werd.

God schenkt ons volk rijke zegeningen in het kerkelijke, zoowel als in het staatkundige leven. Doch zullen deze uitnemende weldaden voor de toekomst blijvende winst brengen, dan hebben wij allereerst op onze huisgezinnen te letten. Zoo het gezinsleven niet is overeenkomstig den eisch van 's Heeren Woord; als de huiselijke godsdienst-oefening wordt veronachtzaamd en het huiselijke leven verwereldlijkt, dan wordt de welstand van Kerk en Staat ernstig bedreigd.

De muren van het Jeruzalem Gods worden allereerst en allern meest gebouwd door den bloeienden staat van het Christelijk huisgezin. Gelijk een muur uit vele steenen is samengevoegd, zoo worden beide de Kerk en de Staat door de huisgezinnen gevormd. Eerst zoo ons eigen hart door den Heiligen Geest een woonstede Gods en eigen huis een tempel des Heeren werd, zal er een gezegende invloed van ons kunnen uitgaan tot de bevordering van het Koninkrijk Gods.

Nog een vierde zaak vraagt hier onze bijzondere aandacht. Telkens lezen wij in Nehemia 3 de opmerkelijke uitdrukking: „en aan zijne hand”, „en aan hunne hand”. Deze woorden geven te kennen de innerlijke saamhoorigheid, de nauwe aansluiting onder de bouwers. Aan hun hand, dat beteekent, aan hun zijde, naast hen. Niet minder dan 35 groepen van bouwers worden in dit hoofdstuk genoemd. Alle rangen en standen zijn er onder vertegenwoordigd. De priesters geven het voorbeeld en de anderen treden in hun spoor. Ondanks de groote verscheidenheid der bouwlieden, vormen zij een nauw verbonden gemeenschap. Bij hen allen leeft diep het besef, dat zij gezamenlijk arbeiden aan hetzelfde werk: den opbouw der muren van hun stad. Waar zij ook werkten en wat zij ook deden, het was overal en altijd bouwen aan Jeruzalems muur. Hoe ook onderscheiden in gaven en krachten, zij werden door eenzelfde geest geleid en beziel. Zij arbeiden niet elk op eigen gelegenheid, en noch veel minder tegen elkander in, maar naast elkander, in sterk aaneengesloten verbinding. Daardoor is het werk als een keten, waarvan de eene schakel in de andere is bevestigd. Dit aan zijne hand en aan hunne hand wijst op het cement, dat aller arbeid tot één maakt, er vastheid en sterkte aan geeft.

Moge de Heere door den Heiligen Geest ook nu vele harten bezielen en vele handen bekrachtigen tot godvruchtigen ijver in Zijn dienst. Op het terrein van 's Heeren Kerk en Koninkrijk behoort niemand werkloos te zijn. En laat het werk voor de zaak des Heeren de adel zijn van al onzen arbeid. Nooit kunnen wij daarvoor te veel doen.

Jeruzalem was de glorie van elk Israëliet. 's Heeren Kerk en Koninkrijk moeten zijn de kapitale stukken van ons hart en leven.

J. P. T.

KERKELIJK LEVEN

Is de N.S.B. Christelijk? (IX.)

Wie het voorgaande met opmerkzaamheid gevolgd heeft, zal thans, op dit punt van ons betoog gekomen, met ons concluderen moeten, dat ook bij dit tweede punt de principiële oppositie tegen Rusland wél mogelijk blijkt bij wie een principiële beschouwing omtrent God, wet, gehoorzaamheid—ongehoorzaamheid in politieën in rekening brengt, doch onmogelijk bij een evolutionistische staatsleer als van de N. S. B. In punt II is de conclusie als in punt I, alleen natuurlijk thans sterker nog in haar klem.

Men lette maar eens op volgende gedachtenketen:

a) het algemeene is in het bijzondere, de idee, die algemeen is, komt daarin (in het bijzondere) tot zijn verwerkelijking, 3, 7.

b) alles is in evolutie, 3, 7; ook al is het een evolutie „naar omlaag”, hetgeen dan wel het geval zal zijn bij Rusland;

c) wat zich ontwikkelt, ontwikkelt ZICH.

De hier op het woordje „zich” gelegde nadruk is van de Heeren Hoofdkwartierhouders zelf. We lezen immers in hun laatste verantwoording: „Een proces is een reeks van opvolgende verande-

ringen die tusschen de wereld e wording van brekende op ers, moet ge loochenen? gang waarin wordt? ... t Paulus' ons christendom lsraël naar nieuwe lote ers, nog la nen??? we nu we lters geven wikkelt, ont geen in alle is' ... tussc me e n e reg gaat; de „ie voudig v o e zich ontwik was h e t b uw bijbel la B-ers??? aldus het alle verande BLIJVEND een ANDE 3, 8).

Men ziet „zich” geld moet er nie hegelianism „ZICH”; da verder: dat denken zijr te heffen N. S. B-ers hun geloofs keering). En zien, dat de dienst hebl hoe komt r aan het ei godsdienst, het er, 3, 10 eigen dieps K. S.?), du wezen sch holderdebe werkelijken hij-temins buiten den zijn diepst ontdekken Zoo staat b verraderlijk liden hōne kwarthiers: lijk VRIJE stemt tot h ming”.

Natuurlijk zeggen. Ja, zoo zei, da worden. W lionair gew mator, is er was.

Het is, al dit besef ze lenen onde nootje aan schreef: „I meel wilde de ware vr en daarom

Natuurlijk gemeend h verdroeg.

Maar die conclusie o derpraat v plaats zou een concej formeel ke hij een zu derde plaan den; in de wel voor als hij spr ling”, en o dingen”, e formeel be „formeel” inwringen geen haarl niet „form heidendom den aanva volg, Rusli

Van hier lier tot de de DISCRJ Maar on kerkelijke

4) Idem, t. a. p. II 81 v.v., 335 v.v.

5) De aanhalingen uit de Psalmen zijn alle, behalve deze laatste, gegeven in de vertaling-Noordzij.